

Lietuvos - Lenkijos dvišalių santykių vertinimai: probleminiai klausimai

Vytautas Sirijos Gira

Šių metų gegužės 4 d. Rytų Europos studijų centras (RESC) surengė ekspertų diskusiją „Lietuvos užsienio politika: Lietuvos – Lenkijos santykių vertinimai“. Diskusijoje dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus, užsienio reikalų ministras Audronius Ažubalis, Seimo užsienio reikalų komiteto pirmininkas Emanuelis Zingeris, Lietuvos užsienio politikos ekspertai, Seimo nariai, akademikai, aktyvūs visuomenės veikėjai bei žiniasklaidos atstovai. Renginio metu pristatyta RESC ekspertų parengta analitinė apžvalga „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“

Diskusijos metu pristatytoje apžvalgoje¹ akcentuota, kad 1994-2004 m. strateginės partnerystės saitais grindžiami Lietuvos ir Lenkijos dvišaliai santykiai, per pastaruosius kelerius metus transformavosi dėl kelių priežasčių:

- *Pirma*, dėl pakitusios tarptautinių santykių konjunktūros. Lietuvai ir Lenkijai įstojus į ES ir NATO, Lenkija vis labiau ėmė pozicionuoti save kaip didžiąją Europos valstybę, sustiprino dvišalius santykius su didžiosiomis Europos valstybėmis (Vokietija, Prancūzija, Rusija), tačiau kartu susilpnėjo Lenkijos santykiai su jos tradicinėmis sąjungininkėmis Vidurio ir Rytų Europos regione (Vyšegrado valstybėmis, Lietuva).
- *Antra*, dėl 2007-2010 m. Lenkijos vidaus ir užsienio politikos pokyčių (Lenkijos santykių „perkrovimas“ su Rusija, prezidento Lecho Kaczyńskiego žūtis, naujos valdančiosios daugumos susiformavimas). Tai aktualizavo neišspręstus Lietuvos ir Lenkijos probleminius klausimus, kurie 1994-2007 m. buvo sudėtine dvišalių Lietuvos ir Lenkijos santykių dalimi, tačiau dėl pragmatinio bendradarbiavimo integruojantis į Vakarus, o vėliau plėtojant demokratizacijos procesus Rytuose, liko politinės darbotvarkės paraštėse.

¹ Apžvalgos tekstą lietuvių ir anglų kalbomis galima rasti Rytų Europos studijų centro interneto svetainėje www.eesc.lt

Kitaip tariant, buvo daroma prielaida, jog Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo pobūdis priklausė nuo tarptautinių santykių aplinkos, kuriai pakitus, probleminiai Lietuvos ir Lenkijos santykiai (lenkų tautinės mažumos klausimas) vėl tapo aktualūs.

Lietuvos lenkų švietimo ir apibusiškumo klausimas

Švietimo įstatymo pataisos², kurioms Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Seimas pritarė 2011 metų kovą, yra ryškiausias Lietuvos ir Lenkijos dvišalių santykių darbotvarkės pokytis per pastaruosius metus. Šios permainos susilaukė tiek Vilniaus krašto lenkų, tiek Varšuvos kritikos. Lenkija nuogąstauja, kad naujosiomis pataisomis bus ribojamos galimybės mokytis lenkų kalba, o tai gali lemti eventualią prievartinę lenkų bendruomenės Lietuvoje asimiliaciją ir lituanizaciją. Minėti Lenkijos nuogąstavimai grindžiami neva kylančia Lietuvoje veikiančių lenkiškų mokyklų tinklo išardymo grėsme ir pablogėsiančiomis Lietuvos lenkų tautinės mažumos sąlygomis mokytis gimtąja kalba.³

Jano Widackio, buvusio Lenkijos ambasadoriaus Lietuvoje, nuomone Lenkijos visuomenė nepagrįstai sureikšmina Lietuvos švietimo reformos lenkų tautinei mažumai poveikį:

- *Pirma*, vykdant numatytą Lietuvoje veikiančių lenkiškų mokyklų tinklo optimizavimą būtų uždaromos negausiai gyvenamose vietovėse esančios mažos mokyklos, kuriose trūksta mokinių. Lietuvos ambasadorės Lenkijoje Loretos Zakarevičienės teigimu, minėtas optimizavimas palies tik tas mokyklas, kuriuose yra daugiau mokytojų nei mokinių. Vertėtų papildyti, kad Lietuvoje mokyklas finansuoja savivaldybės, o tuose rajonuose, kuriose yra lenkiškų mokyklų, savivaldybėms vadovauja lenkai. Taip pat reikėtų priminti, kad nors Lenkija (skirtingai nei Lietuva) ne itin nukentėjo dėl

² Pagal Seimo priimtą Švietimo įstatymą, nuo 2011 m. rugsėjo tautinių mažumų mokyklose lietuvių kalba turės būti mokoma Lietuvos geografijos ir istorijos bei pilietiškumo pagrindų. Iki šiol lietuviškai dėstyta tik lietuvių kalba. Taip pat šiame numatoma, kad nuo 2013 m. visų - ir lietuviškų, ir tautinių mažumų - mokyklų abiturientams lietuvių kalbos egzamino užduotys bus vienodos. – *Aut. past.*

³ Lietuvos švietimo reforma sukėlė Lenkijoje pasipiktinimo ir protestų bangą. Partijos „Teisė ir teisingumas“ nariai netgi parengė šiuo klausimu specialiosios rezoliucijos projektą. Lenkijos viešojoje erdvėje teigiama, kad įgyvendinant šią reformą bandoma likviduoti Lietuvoje mokymą lenkų kalba. Lenkų žiniasklaidoje nuogąstauja, kad Lietuvos Seimas priėmė Švietimo įstatymo pataisas, kurios sukurs prielaidas Lietuvoje panaikinti keliasdešimt lenkiškų mokyklų.

Jan Widacki, „*Polska pycha i litewskie fobie.*“ Prieiga per internetą:

<http://wyborcza.pl/1,76842,9638341,Polska_pycha_i_litewskie_fobie.html>.

pasaulinės krizės, visgi vadovaudamasi taupymo sumetimais ji taip pat uždaro mažiausias mokyklas, taip pat ir lietuviškas.⁴

- *Antra*, Lietuvos švietimo reforma numato, kad mokyklose, kuriose mokomoji kalba yra ne lietuvių kalba, lietuvių kalba bus mokomi tik keli dalykai: Lietuvos istorija, Lietuvos geografija, lietuvių kalba ir pilietiškumo pagrindai. Kai kurių Lenkijos politikų ir apžvalgininkų nuomone, tai – lenkiškų mokyklų lituanizavimo apraiška. Tačiau įvertinant abipusiškumo principą, reikia pabrėžti, kad Lenkijoje tautinės mažumos gali lankyti mokyklas, kad Lenkijoje, norint sudaryti klasę, kurioje būtų mokoma gimtosios kalbos, ar klasę, kurioje mokymo procesas vyktų tautinės mažumos kalba, pagrindinėje mokykloje tokį norą turi pareikšti mažiausiai 7 mokiniai, o aukštesniojoje mokykloje mažiausiai 14 mokinių. Mokyklose, kuriose mokymosi procesas vyksta tautinės mažumos kalba, pamokos vedamos tautinės mažumos kalba, išskyrus šiuos atvejus: pagrindinėje mokykloje (I ugdymo etapas) pradinio ugdymo etape lenkų kalbos mokymas vyksta lenkų kalba; II ugdymo etape lenkų kalba vedamos Lenkijos istorijos, Lenkijos geografijos ir lenkų kalbos, pamokos. Kitose mokyklose (aukštesniosiose) lenkų kalba mokoma Lenkijos istorijos, Lenkijos geografijos ir lenkų kalbos. Naujoji švietimo reforma – analogiškų švietimo sąlygų, taikomų Lenkijos tautinėms mažumoms, diegimas Lietuvoje.⁵

Už Lenkijos ribų skirtingose pasaulio valstybėse gyvena apie 10-20 mln. lenkų (skaičiai skiriasi, nes vienu atveju skaičiuojami tik lenkų tautybės, o kitu – ir lenkų kilmės asmenys). Iš viso užsienyje yra 170 valstybės remiamų mokyklų, kuriose ugdymas vyksta lenkų kalba. 81 iš jų yra Lietuvoje (55 grynai lenkiškos, 26 mišrios), nors Lietuvoje lenkų tautinei mažumai priklausančių asmenų yra apie 205 tūkst. Šiose mokyklose lenkų mokymo kalba mokosi 13 379 mokinys (3,2% nuo viso besimokančiųjų Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose skaičiaus). Tokiu būdu, Lietuvos lenkai, sudarydami vos 2,05 % Polonijos⁶, turi

⁴ Ten pat.

⁵ Lietuvos lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos patarėjos Danguolės Grigolovičienės teigimu, iki šiol Lietuvoje egzistavęs teisinis reguliavimas buvo diskriminacinis - visi mokyklas baigę abiturientai turėtų būti vertinami vienodai, nepriklausomai nuo to, kokią mokyklą baigė. Taip pat reikia įvertinti tai, kad sprendimas dėl švietimo sistemos reformos nebuvo priimtas skubotai - dar 2002 metais Tautinių mažumų švietimo nuostatose buvo numatyta sukurti vienodą programą, toks tikslas iškeltas ir 2004 metais kairiųjų Vyriausybės programoje. Naujasis Švietimo įstatymo nuostatas kaip diskriminacines kritikuoja Lietuvos lenkų politikai, kurie norėtų, kad lenkai ir toliau laikytų lengvesnę egzaminą arba būtų nustatytas gerokai ilgesnis pereinamasis laikotarpis. Lietuvos pareigūnai priekaištus atmeta, be kita ko, pažymėdami, kad Lenkijoje gyvenančios tautinės mažumos, įskaitant lietuvius, visada laiko nepalengvintą lenkų kalbos egzaminą. „Švietimo įstatymas ne kuria, o panaikina diskriminaciją“. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/svietimo-istatymas-ne-kuria-o-panaikina-diskriminacija>>.

⁶ Terminu *Polonija* apibūdinama lenkų diaspora – lenkų, gyvenančių už Lenkijos ribų, visuma. – *Aut. past.*

beveik 50 % visų lenkiškų mokyklų, esančių už Lenkijos ribų. Pabrėžtina, jog Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, nuo 1990 metų lenkiškų mokyklų skaičius pastebimai išaugo – nuo 44 iki 55 (be mišrių mokyklų). Mokinių skaičius jose vienu metu buvo net padvigubėjęs, tačiau pastaraisiais metais dėl demografinės padėties blogėjimo (emigracijos ir kitų veiksnių) Lietuvoje yra pastebimas mokinių skaičiaus mažėjimas visose Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.⁷ Lietuvoje veikiančiose lenkiškose mokyklose visi dalykai, išskyrus lietuvių kalbą, yra dėstomi lenkų kalba. Tai unikalus atvejis Europos švietimo sistemoje ir Lietuva yra vienintelė šalis, kur lenkų tautinei mažumai priklausantys asmenys turi galimybę įgyti pilną išsilavinimą gimtąja kalba (nuo pradinio iki aukštojo).⁸ Pateikti faktai tik dar kartą įrodo, kad švietimo sistema Lietuvoje nėra diskriminacinė lenkų tautinės mažumos atžvilgiu, o atvirkščiai – sukuria šiai tautinei mažumai išskirtines sąlygas.

Mokyklų skaičius

Mokymo kalbos	1990-1991	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Lenkų	44	63	62	55
Lietuvių–lenkų	7	17	16	12
Lenkų–rusų	47	11	12	10
Lietuvių–lenkų–rusų	25	8	6	4

Šaltinis: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“.

Mokinių, kurie mokosi lenkų kalba, skaičius

1990-1991	2000-2001	2008-2009	2009-2010	2010-2011
11 407	22 303	15 064	14 170	13 379

Šaltinis: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“.

RESC ekspertų parengtoje analitinėje apžvalgoje „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ pabrėžiama, kad statistinę informaciją apie Lietuvos lenkų tautinės mažumos švietimo galimybes Lietuvoje (ypač bendraujant su Lietuvoje reziduojančiais

⁷ „Kas ir kodėl klaidina mūsų Lenkijos bičiulius?“ Prieiga per internetą: <<http://www.krastonaujienos.lt/naujienos/item/6810-kas-ir-kodel-klaidina-musu-lenkijos-biciulius>>.

⁸ Nuo 1961 m. Vilniaus pedagoginiame universitete veikia Polonistikos skyrius, kuriame rengiami pedagogai mokykloms lenkų mokamąja kalba. 1993 metais Vilniaus universitete įkurta Lenkų kalbos ir literatūros katedra, pradėtos komplektuoti polonistų studentų grupės. Nuo 2006 metų katedra reformuota į Polonistikos centrą. 2007 m. LR Vyriausybė priėmė sprendimą dėl Balstogės universiteto filialo atidarymo Vilniuje. Tai yra pirmasis ir vienintelis Lenkijos aukštosios mokyklos filialas užsienyje. Kasmet į universitetą priima apie 170 abiturientų, pageidaujančių studijuoti ekonomikos arba informatikos specialybes. 2009/2010 mokslo metais jame mokėsi 452 studentai. Šaltinis: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“.

diplomatais, Europos Parlamento bei nuosaikiais Lenkijos diasporos atstovais) turi lydėti ir šie argumentai:

- Neadekvačiai švietimo įstatymo kritikai atremti naudoti buvusio Lenkijos užsienio reikalų ministro (1989-1993 metais) Krzysztofo Skubiszewskio požiūrį: „Mažumų teisės nėra specialios teisės, bet daugiau žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės, kuriomis naudojasi tautinių mažumų nariai. Valstybė, remdamasi šių teisių ir laisvių privalumais, įsipareigoja tautinėms mažumoms užtikrinti visišką lygybę su kitais piliečiais. Tai yra lygybė valstybės viduje – tas pats standartas visiems žmonėms, nepriklausomai nuo to, kokios grupės nariai jie yra.“⁹
- Geresnė Vilniaus krašto lenkų integracija į visuomenę ir didesnės galimybės darbo rinkoje turėtų būti abipusis – tiek Lietuvos, tiek Lenkijos interesas. Radikaliausiems Lietuvos lenkus atstovaujantiems politikams, kaip Valdemaras Tomaševskis, galima priminti ESBO komisaro tautinėms mažumoms Knuto Vollebaeko citatą, kad „išmokti valstybinę kalbą yra tautinių mažumų pareiga, tai yra ir jų pačių interesas“.¹⁰ K. Vollebaekas savo pasisakymuose pabrėžė, kad siekiant kurti darnią, integruotą visuomenę, svarbu užtikrinti integruotą, o ne segreguotą, švietimą, kai skirtingų etninių grupių vaikai mokosi kartu. Jo nuomone, mokyklos, kuriose ne tik iš knygų, bet ir per socializaciją, mokoma visų visuomenės narių istorijos ir kultūros, kuria tvirtą savo šalies ateities pagrindą.¹¹
- Galiausiai, kai kurių Lietuvos užsienio politikos ekspertų nuomone, Lietuva tiek dvišaliuose santykiuose su Lenkija, tiek viešojoje erdvėje turi liautis eskaluoti vadinamąjį „veidrodinį principą“¹², galinčio sukelti potencialiai neigiamas pasekmes, darančias žalą Lietuvos lenkų ar Lenkijos lietuvių tautinėms mažumoms.¹³ Atsižvelgiant į tai, kad Lenkijos lietuvių tautinė

⁹ RESC analitinė apžvalga „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“

Prieiga per internetą: <http://www.eesc.lt/public_files/file_1304522873.pdf>.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ „Kas ir kodėl klaidina mūsų Lenkijos bičiulius?“ Prieiga per internetą: <<http://www.krastonaujienos.lt/naujienos/item/6810-kas-ir-kodel-klaidina-musu-lenkijos-biciulius>>.

¹² „Veidrodinis principas“ grindžiamas nuostata, kad Lietuvos lenkams švietimo srityje turi būti sudarytos ne prastesnės švietimo sąlygos, nei tos, kuriomis naudojasi Lenkijos lietuviai. Kita vertus, minėtas principas akcentuoja ne tik švietimo sąlygų tapatumą, tačiau ir privilegijų, nebuvimą. Tokios pozicijos, reformuojant Lietuvos lenkų švietimą, laikosi LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė. D. Grybauskaitė, „Lenkai švietimo srityje turės ne blogesnes sąlygas nei lietuviai Lenkijoje, bet ne privilegijas.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/education/dgrybauskaite-lenkai-svietimo-srityje-tures-ne-blogesnes-salygas-nei-lietuviai-lenkijoje-bet-ne-privilegijas.d?id=42747913>>.

¹³ T. Janeliūnas, „Jeigu santykiuose su Lenkija pasiektas dugnas, pagaliau galėsime atsispirti ir kilti į viršų.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/tjaneliunas->

mažuma pačioje Lenkijoje kartais turi ir prastesnes švietimo sąlygas nei Lietuvos lenkai¹⁴, „veidrodinio principo“ akcentavimas gali tik dar labiau pabloginti įtemptą Lietuvos ir Lenkijos dvišalių santykių situaciją.

Asmenvardžių ir vietovardžių rašybos klausimai

Pagrindinis tarptautinis teisės šaltinis, nustatantis tautinių mažumų teises į asmenvardžius originalo kalba, yra 1995 m. Europos Tarybos priimta Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija (toliau – Konvencija), kurios 11 straipsnis nustato, kad šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę savo pavardę (tėvo vardą) ir vardą (-us) vartoti mažumos kalba bei teisę į tai, kad jie būtų oficialiai pripažinti pagal šalių teisinėse sistemose nustatytas sąlygas.¹⁵ Tiesa, šios Konvencijos aiškinamajame pranešime ši nuostata detalizuota – šalys narės gali savo raidynu atkurti tautinės mažumos atstovo asmenvardžio fonetinį skambesį. Būtent toki metodą pasirinko Lietuva. 1994 m. balandį Lietuvos ir Lenkijos pasirašytoje draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartyje Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių mažumoms buvo užtikrinta teisė „vartoti savo vardus ir pavardes pagal tautinės mažumos kalbos skambesį“ (Sutarties 14 str.), tuo pačiu nustatant, kad „detalios vardų ir pavardžių rašymo normos bus nustatytos specialioje sutartyje“. Visgi, Lietuva ir Lenkija iki šiol nepasirašė prieš 17 metų

jeigu-santykiuose-su-lenkija-pasiektas-dugnas-pagaliau-galesime-atsispirti-ir-kilti-i-virsu.d?id=43855393>.

¹⁴ Pavyzdžiui, palyginti su 1998 m., lietuviškų mokyklų skaičius Lenkijoje sumažėjo beveik perpus, LR švietimo ministerija neskiria pakankamai lėšų egzaminų užduočių vertimui į lietuvių kalbą, užduotys pateikiamos lenkiškai, kas skatina mokinius patikrinimus ir egzaminus laikyti lenkų kalba. Galiausiai, Lenkijoje nuo 4-os pagrindinės mokyklos klasės neverčiami jokių dalykų vadovėliai. Lenkijos lietuvių moksleiviai visų dalykų, kurių turėtų mokytis lietuvių kalba, mokosi iš lenkiškų vadovėlių. Lietuvos pareigūnai atkreipia dėmesį, kad dabar situacija Lietuvoje gerokai skiriasi nuo padėties Lenkijoje. Tautinių mažumų mokyklose Lenkijoje vidutiniškai 60 proc. pamokų vyksta ne lenkiškai, o 40 proc. lenkų kalba. Tokiose pat mokyklose Lietuvoje proporcija yra 95 proc. lenkų kalba ir tik 5 proc. lietuvių. *Šaltinis*: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“.

¹⁵ Ši Konvencija yra pagrindinis tarptautinės teisės šaltinis, konkrečiai nustatantis vieningą Europos Tarybos šalių narių asmenvardžių rašymo politiką. Tačiau realybėje ši politika toli gražu nėra vieninga, nes laikant asmenvardžius kalbos dalimi, taip pat paliekant valstybėms maksimalią Konvencijos interpretacijos laisvę, tikėtis, kad toks tarptautinės teisės šaltinis galėtų efektyviai suvienodinti šalių asmenvardžių rašymo tvarkas, yra nerealu. Panašaus vieningo asmenvardžių rašymo reglamentavimo nerandame ir Europos Sąjungos (ES) teisės šaltiniuose. Taigi ES šalyse taip pat nėra bendros praktikos, į kurią atsižvelgiant galėtume išskirti Lietuvoje taikomas tvarkos privalumus ir trūkumus. Iš esmės, asmenvardžių rašymo tvarka yra nacionalinis ES valstybių narių reikalas. LR Seimas „Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija“. 1995-02-01.

Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=96635>.

sutartyje minimos specialiosios sutarties dėl vardų ir pavardžių rašymo. Lenkijoje apie tai (poreikį pasirašyti specialiąją sutartį) nekalbama, bet iš lietuvių tikimasi, kad jie vienašališkai sureguliuos lenkų pavardžių rašymo klausimą.¹⁶

Lietuvos oficiali pozicija dėl tautinių mažumų asmenvardžių rašymo originalo kalba grindžiama LR Konstitucinio Teismo ir ES Teisingumo Teismo nutartimis, akcentuojančiomis, jog asmenvardžių rašymas yra valstybės vidaus reikalas. Šių metų gegužės 12 d. ES Teisingumo Teismo (ESTT) sprendimas dėl galiojančios asmenvardžių rašybos tvarkos (žr. žemiau esančią lentelę) turėtų tapti savitu atskaitos tašku Lietuvos Vyriausybei ir Seimui. Reikia įvertinti tai, kad dar 2010 metų pradžioje ministro pirmininko A. Kubiliaus teiktas įstatymo projektas dėl asmenvardžių rašymo buvo atmestas kaip prieštaraujantis Konstitucijai. LR Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad užsieniečių pavardės negali būti rašomos originalo kalba pagrindiniame piliečio paso puslapyje – jame jos privalo būti transkribuojamos lietuviškai. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad Vyriausybės siūlytos įstatymo projektas prieštaravo LR Konstitucinio Teismo sprendimui, dauguma LR Seimo narių 2010 balandžio 8 d. po pateikimo pritarė kitam Vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose įstatymo projektui, o būtent Gintaro Songailos, Ryto Kupčinsko teiktam projektui Nr. XIP-1668¹⁷, kuriuo LR piliečio pase taip pat leidžiama, esant pageidavimui, rašyti pavardes nelietuviškais rašmenimis, tačiau tik greta lietuviškais rašmenimis užrašytų asmenvardžių, o ne jų sąskaita. Šis projektas yra paremtas latviškuoju vardų ir pavardžių rašymo modeliu, kurį yra teigiamai įvertinusios įvairios tarptautinės organizacijos, o pati Lenkija jokių priekaištų Latvijai šiuo klausimu nėra išsakiusi.

2011 m. gegužės 12 d. ESTT sprendimas palieka visą sprendimo teisę Lietuvos teismams bei kitoms valstybės valdžios institucijoms. Galima prognozuoti, kad tik laiko klausimas, kada Lietuva reglamentuos Konstitucinio teismo sprendimą įstatyminiame lygmenyje, leisdama užsieniečiams rašyti savo pavardes lotyniškais rašmenimis ne pagrindiniuose dokumento puslapiuose, t. y. ne lietuvių kalbos sąskaita.

¹⁶ LR Vyriausybė dar 2010 m. pradžioje parengė tokio įstatymo projektą, leidžiantį vardus ir pavardes rašyti originaliais lotyniško pagrindo rašmenimis, bet LR Seimas jį atmetė. – *Aut. past.*

¹⁷ *Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektas*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363707&p_query=&p_tr2=>>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir ES Teisingumo Teismo nutartys, reglamentuojančios asmenvardžių rašybą

Konstitucinio Teismo 1999m. spalio 21d. nutarimas, kuriuo pažymima, kad konstitucinis valstybinės kalbos statusas reiškia, kad valstybinė kalba yra privalomai vartojama tik viešajame Lietuvos gyvenime; kitose gyvenimo srityse asmenys nevaržomai gali vartoti bet kokią jiems priimtina kalbą. Informaciniai užrašai priklauso viešajai kalbos vartojimo sričiai. Asmens vardas ir pavardė piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba. Kitaip būtų paneigtas konstitucinis valstybinės kalbos statusas.

2009 metų lapkričio 6 d. Konstitucinis teismas priėmė nutarimą dėl nelietuviškų asmenvardžių rašybos Lietuvos Respublikos piliečių dokumentuose. Teismo sprendimu, asmens vardas ir pavardė LR piliečio pase turi būti įrašyti valstybine kalba ir kad tik asmens vardo ir pavardės įrašas valstybine kalba yra oficialus to asmens tapatybės patvirtinimas. Tačiau, atsižvelgdamas į pakitusias sąlygas po Lietuvos įstojimo į ES, LR Konstitucinis Teismas išaiškino, kad Lietuvos piliečio pase (kitų įrašų skyriuje, ne pagrindiniame paso puslapyje) galima nurodyti ne vien sulietuvintus, bet ir originalo kalba užrašytus asmens vardą bei pavardę, kai asmuo to pageidauja. Minėtas Konstitucinio Teismo sprendimas yra teisės aiškinimo aktas, nustatęs tam tikras gaires dėl asmenvardžių rašybos klausimo sprendimo. Tuo pat metu būtina pabrėžti, jog Konstitucinio Teismo išaiškinimas nenustato detalios, konkrečios asmenvardžių rašymo Lietuvos piliečių tapatybės dokumentuose tvarkos.

2011 m. gegužės 12 d. Europos Teisingumo Teismas (ESTT) priėmė sprendimą, jog šiuo metu Lietuvoje galiojanti asmenvardžių rašymo tvarka civilinės būklės dokumentuose nepažeidžia ES teisės, o dėl asmenvardžių rašybos klausimo turės spręsti Lietuvos teismas ir įstatymų leidžiamoji valdžia. ESTT pripažino Lietuvos argumentus, kad iš principo asmenvardžių rašymas dokumentuose yra nacionalinės teisės reikalas. Tačiau tam tikrais atvejais, įskaitant ir bylos atvejį, t.y., kai asmuo susituokia su užsieniečiu ir perima jo/jos pavardę, ir jei atsisakoma šią pavardę įrašyti į oficialius dokumentus gali sukelti asmeniui rimtų nepatogumų, asmenvardžių rašymą pagrindiniuose dokumentuose originalo kalba būtų valstybės pareiga, jei tai atitinka proporcingumo principą.

Šaltiniai: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“; Karolis Granickas, „Tautinių mažumų asmenvardžių rašymas Lietuvoje: kuriuo keliu eiti?“ <<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=47419>>.

Be jau minėtos asmenvardžių rašybos problemos, Lietuvos ir Lenkijos dvišalių santykių darbotvarkėje egzistuoja ir kitas – topografinių vietovardžių rašybos klausimas. Dabar galiojantys Lietuvos teisės aktai rašant oficialius tradicinius vietovardžių pavadinimus nenumato galimybės vartoti tautinių mažumų kalbą šalia valstybinės kalbos.

Valstybinės kalbos įstatymo 18 straipsnis reglamentuoja, kad tik „tautinių bendrijų organizacijų pavadinimai, jų informaciniai užrašai greta valstybinės kalbos gali būti pateikiami ir kitomis kalbomis.“¹⁸ Pasak lenkų bendruomenės

¹⁸ *Valstybinės kalbos įstatymas*. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=170492&p_query=&p_tr2=>.

lyderių, anksčiau galiojęs Tautinių mažumų įstatymas (nebegalioja nuo 2010 m. sausio 1 d.) leido tose vietovėse, kur tautinei mažumai priklausantys asmenys sudaro gyventojų daugumą, vartoti vietovardžius greta valstybinės ir tautinės mažumos kalba. Kartu nurodoma, kad tokia teisė yra numatyta ir Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje, kurią ratifikavo Lietuva. Kita vertus, Lietuvos lenkų bendruomenės lyderiai ir Lenkija, eskaluodami vietovardžių rašybos klausimus, neįvertina, jog toje pačioje ET Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos 20 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad tautinei mažumai priklausantys asmenys, naudodamiesi iš šios pagrindų Konvencijos principų išplaukiančiomis teisėmis ir laisvėmis, gerbia nacionalinius teisės aktus ir kitų žmonių teises, visų pirma asmenų, kurie priklauso tautinei daugumai arba kitoms tautinėms mažumoms.¹⁹ Be to, per pastaruosius 11 metų teisinis lenkų tautinės mažumos gyvenimo Lietuvoje reglamentavimas nesikeitė.

Todėl pastaruoju metu staiga pakitusi ir neadekvati Lietuvos lenkų organizacijų aktyvistų bei jų užtarėjų Lenkijoje reakcija galima sieti su tarptautinių santykių konjunktūros bei Lenkijos užsienio ir vidaus politikos pokyčiais, o ne staiga neva pablogėjusia Lietuvos lenkų teisine padėtimi. Reikia pastebėti, kad Lenkija nekelia lenkų tautinės mažumos diskriminacijos klausimo kitoms šalims, kuriose asmenvardžiai ir vietovardžiai visai nėra dubliuojami. Pavyzdžiui, asmenvardžiai ir vietovardžiai nėra dubliuojami nei kaimyninėje Latvijoje (60 000 lenkų), nei didesnes lenkų bendruomenes turinčiose Baltarusijoje (virš 400 000 lenkų) ar Ukrainoje (apie 300 000 lenkų).²⁰

Nuolatinis Lenkijos spaudimas dėl neišspręstų dvišalės darbotvarkės klausimų ir Lietuvos vilkinimas juos spręsti, skaldo Lietuvos visuomenę ir formuoja priešišumą skatinančius stereotipus. Pastarieji Lietuvoje itin greit plinta dėl gajų negatyvios istorinės atminties patirties pavyzdžių, kaip antai, XIX a. lietuvių tautinio atgimimo siekio išsivaduoti iš Lenkijos kultūrinio dominavimo, lietuvišką tautinę tapatybę formuojant per savitą nacionalistinę „antilenkiškumo“ prizmę²¹; arba 1919 – 1939 m. Lietuvos ir Lenkijos konflikto dėl Vilniaus; arba 1989-1991 m. Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose veikusių lenkų „autonomininkų“, siekusių atsiskirti nuo Lietuvos, veiklos.

Kita vertus, minėtoje RESC diskusijoje „Lietuvos užsienio politika: Lietuvos - Lenkijos santykių vertinimai“, kai kurie ekspertai pabrėžė, kad apskritai rašybos

¹⁹ *Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija*. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=96635>.

²⁰ RESC analitinė apžvalga „*Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?*“ Prieiga per internetą: <http://www.eesc.lt/public_files/file_1304522873.pdf>.

²¹ A. Bumblauskas, „*Lietuviškoji tapatybė yra antilenkiška.*“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/abumblauskas-lietuviskoji-tapatybe-yra-antilenkiska.d?id=45518515>>.

klausimai, ypač vietovardžių, nacionaliniam saugumui ir nacionaliniam identitetui nekenkia. Pagrindinė problema ta, kad Lietuvos sprendimo priėmėjų gretose nėra bendro sutarimo.²² Topografinių ženklų ir asmenvardžių rašymo klausimų sprendimas galėtų būti Lietuvos geranoriškumo ir progreso pavyzdžiai, tačiau paraleliai turėtų būti akcentuojama, kad naujasis švietimo įstatymas nemažina ir neriboja tautinėms bendrijoms priklausančių teisių ir galimybių puoselėti savo tapatybę. Kartu reikia pabrėžti, kad pradinius tokios politikos rezultatus bus galima pajauti ne anksčiau kaip tik po trejų–penkerių metų.²³

Kiti probleminiai Lietuvos ir Lenkijos dvišalės darbotvarkės klausimai

Nuosavybės teisių į žemę grąžinimas. Su restitucijos teisės į nuosavybę problemomis susiduria visi Lietuvos piliečiai, ne tik lenkų tautinei mažumai priklausantys asmenys. Lietuvoje nuosavybės teisių atkūrimas į turėtą žemę vykdomas bendra tvarka visiems pretendentams. Lietuvos Respublikos įstatymai nenumato jokiai tautinei mažumai (įskaitant ir lenkų bendruomenę) pirmumo teisės prieš kitas Lietuvoje gyvenančias tautines mažumas, atkuriant teisę į žemės nuosavybę. Todėl ši problema yra aktuali visiems Lietuvos piliečiams. Žemės ir restitucijos teisių į nuosavybę atgavimo procesas užtruko dėl šių priežasčių:

- 1) sovietų okupacijos metu visa žemė buvo nacionalizuota;
- 2) atkūrus Nepriklausomybę, buvo pateikta apie 800 000 paraiškų dėl teisių į nuosavybę grąžinimo;
- 3) ilgai trunkantis dokumentų paieškos procesas – kai kurie pareiškėjai turi ieškoti dokumentų kitų šalių archyvuose;
- 4) Vilniaus regione trūksta asmens nuosavybės teisę įrodančių dokumentų, dėl ko neretai užtrunka bylinėjimosi procesai teismuose;
- 5) galiausiai, nuosavybės teisių į žemės grąžinimą procesą iki šiol stabdė nepakankamas finansavimas atliekant žemės reformos žemėtvarkos projektų įgyvendinimą ir žemės projektavimo darbus.

Nepaisant visų šių išvardintų priežasčių, pažymėtina, jog 2010 m. spalio mėn. duomenimis, Vilniaus regione pareiškėjams buvo sugrąžinta 84 proc. žemės ploto: tai apėmė nuosavybės teisių atgavimą į žemę, miškus, vandens telkinius. Tuo tarpu vidutiniškai Lietuvoje grąžinta 97 proc. žemės. LR Vyriausybė žemės

²² V. Sirutavičius, „Jei įstatymai neleidžia rašyti „w“, galima juos pakeisti.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vsirutavicius-jei-istatymai-neleidzia-rasyti-w-tai-galima-juos-pakeisti.d?id=45101599>>.

²³ RESC analitinė apžvalga „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ Prieiga per internetą: <http://www.eesc.lt/public_files/file_1304522873.pdf>.

gražinimo klausimą laiko vienu iš savo veiklos prioritetų ir įsipareigojo žemės gražinimo procesą Vilniaus regione²⁴ užbaigti iki 2013 pabaigos.²⁵ Beje, Vilniaus apskrityje, kuri buvo atsakinga už žemės gražinimo procesus, apskrities viršininko pavaduotojais dažniausiai dirbdavo Lenkų rinkimų akcijos atstovai. Kitaip tariant, lenkų tautinių mažumų atstovai visuomet turėjo svertų kelti šį klausimą ir to nereikėtų politizuoti Lietuvos ir Lenkijos santykių kontekste.²⁶

Vienpusis informacinis laukas. Dvišaliame lygmenyje Lietuvos ir Lenkijos probleminiai klausimai ilgą laiką buvo latentinės būklės, o įtamos židiniai pradėjo ryškėti Lenkijos užsienio reikalų ministrui R. Sikorskiui peržengus politinio korektiškumo ribas 2008-aisiais. Nuolatiniai skundai, įvairių delegacijų vizitai į Lietuvą ir neigiama informacija apie lenkų mažumos situaciją formuoja bendrą Lietuvą diskredituojančią bylą. Analitinėje apžvalgoje „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ rekomenduojama stiprinti Lietuvos komunikaciją dviem kryptimis – orientuotą į išorę (diplomatinį korpusą, euroatlantines struktūras ir ypač nepriklausomus tarptautinius ekspertus / analitikus) ir į Lietuvos lenkų bendruomenę, – akcentuojant pozityvias permainas bei pateikiant paraleles su Lenkijos diasporos pavyzdžiais kitose valstybėse.

Kai kurių Lietuvos apžvalgininkų nuomone, minėtų rekomendacijų įgyvendinimas oficialiame, tarpinstituciniame lygmenyje gali būti itin apsunkintas, ar net išvis neįmanomas, dėl kelių priežasčių²⁷:

- *Pirma*, politinė Lietuvos lenkų organizacija „Lietuvos lenkų rinkimų akcija“ savo programoje nenutolsta nuo demokratiškos nuostatos, bet realiame gyvenime veikia kaip sovietinių laikų komunistų partija kurioje nors „buržuazinėje“ šalyje. Tokiose partijose nebūdavo jokių vidinių diskusijų, jokių abejonių lyderio teisumu, draudžiami kontaktai su šalies valdžia, tačiau nuolat garsiai šaukiama apie buržuazijos engiamus ir diskriminuojamus darbo žmones, rengiami mitingai ir demonstracijos jiems

²⁴ Vilniaus mieste 2010 m. pradžioje yra pateikta ~6,4tūkst. prašymų atkurti nuosavybės teises į 8624 ha žemės. Šiuo metu Vilniaus mieste nuosavybės teisės yra atkurtos į 17,8 proc. prašymuose nurodyto ploto (palyginimui Kauno m. – 47,2 proc; Panevėžio m. 43,5 proc.). Šaltinis: LR užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių padėties lyginamoji analizė“.

²⁵ „Kas ir kodėl klaidina mūsų Lenkijos bičiulius?“ Prieiga per internetą: <<http://www.krastonaujienos.lt/naujienos/item/6810-kas-ir-kodel-klaidina-musu-lenkijos-biciulius>>.

²⁶ RESC analitinė apžvalga „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ Prieiga per internetą: <http://www.eesc.lt/public_files/file_1304522873.pdf>.

²⁷ A. Lapinskas, „Išeitis: kalbėtis su Lenkijos visuomene.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/alapinskas-iseitis-kalbetis-su-lenkijos-visuomene.d?id=45104657>>.

apginti. Lietuvos lenkų rinkimų akcija, vietoje buržuazijos mini Lietuvos valdžią, o vietoje engiamų darbo žmonių – Lietuvos lenkų mažumą. Aiškinti šiai mažumai apie pozityvias permainas ar pateikti paraleles su Lenkijos diaspora kitose valstybėse yra visiškai neperspektyvu, nes tokios „priešiškos“ propagandos, eiliniams lenkų partijos nariams, ko gero, tiesiog uždrausta klausytis. Be to, gausi Lietuvos lenkų žiniasklaida yra visiškai Lenkų rinkimų akcijos rankose, todėl komunikacija su paprastais Lietuvos lenkų žmonėmis tiesiog nevyksta.

- *Antra*, kita analitinėje apžvalgoje „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ siūloma kryptis: diplomatinis korpusas, euroatlantinės struktūros, nepriklausomi tarptautiniai ekspertai irgi mažai kuo gali padėti. Tarptautinės organizacijos jokių priekaištų Lietuvai dėl tautinių mažumų padėties neturi. Dar 1997 metais Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė Rekomendaciją Nr. 1339 dėl Lietuvos, kurioje pažymėjo, kad „įvairios administravimo reformos vykdomos pagal Europos Tarybos programas, teisė vartoti tautinių mažumų kalbas yra juridiskai apsaugota pagal Europos regionų, arba mažumų, kalbų chartijos principus; mažumų klausimai sprendžiami laikantis abipusio kompromiso“. Asamblėja tuomet pasveikino Lietuvą, įtvirtinusią teisinę valstybę ir gerus santykius su kaimyninėmis valstybėmis. Taigi nėra jokie pagrindai diplomatiniam korpusui ar tarptautiniams ekspertams teikti kokią nors papildomą informaciją. Tuo labiau, kad Lietuva 2000 m. besąlygiškai (Lenkija su papildomomis sąlygomis) ratifikavo Europos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, dėl kurios vykdymo pretenzijų iš Europos institucijų taip pat nesigirdi. Kita vertus, tenka pripažinti, kad palankūs Europos institucijų vertinimai arba, pvz., pasaulio lenkų mokytojų suvažiavimo pripažinimas Lietuvą esant geriausiu lenkų švietimo kraštu už Lenkijos ribų, taip pat pasaulio intelektualų pareiškimai (pvz., „The Economist“ apžvalgininko Edwardo Lucaso teigiama nuomonė dėl naujojo Lietuvos švietimo įstatymo²⁸), deja, dabartinės Lenkijos ir Lietuvos lenkų politinės pozicijos nė kiek nepakeitė.
- *Trečia*, kritiškai gali būti vertinama ir rekomendacija Lietuvai aktyviau plėtoti pozityvią retoriką šalių prezidentų lygmeniu bei plėtoti aukštesnio lygio koordinaciją ministrų pirmininkų lygmenyje. Reikėtų akcentuoti, kad minėta rekomendacija dėl pozityvios retorikos plėtros dvišaliame tarpinstituciniame lygmenyje, įmanoma tik tada kai išvengiama tam tikrų problemų sureikšminimų ar net informacijos iškraipymų. Lietuvai nepavyks sustiprinti dvišalių santykių, jei Lenkijos prezidentas ar premjeras vyktų į susitikimą su Lietuvos kolegomis gavęs iškraipytą informaciją iš Lenkijos Užsienio reikalų ministerijos. Pagaliau, net jeigu toji informacija nebūtų klaidinga, pvz., apie Lietuvos lenkų švietimą nuo darželio iki aukštosios

²⁸ E. Lucas, „Lietuvoje gera būti lenku.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/elucasas-lietuvoje-gera-buti-lenku.d?id=42248137>>.

mokyklos, ją galima sėkmingai praleisti pro ausis ir vėl spekuliuoti apie pažeidžiamas Lietuvos lenkų teises.

Viena iš siūlomų išeičių, galinčių palengvinti dvikryptę Lietuvos komunikaciją su Lenkija yra Lenkijos visuomenės įtraukimas į Lietuvos – Lenkijos komunikacijos srautus. Viena vertus, Lenkijos visuomenę pasiekia iškraipytas arba įprastinis žinių apie Lietuvą srautas, dominuoja diskriminuojamų Lietuvos lenkų ir Lenkijos pasipiktinimo tokia padėtimi temos. Lietuvos atstovai – valdžios pareigūnai, visuomenės veikėjai, žurnalistai turėtų operatyviai atsakyti į tokias insinuacijas, Lenkijos visuomenei pateikdami atsakomuosius straipsnius, galinčius paneigti Lenkijos žiniasklaidoje spausdinamą dezinformaciją. Tokie Lietuvos žingsniai galbūt priverstų keistis ne tik kaimynų valstybės žiniasklaidą, bet ir visą jos politiką mūsų krašto atžvilgiu.²⁹

²⁹ A. Lapinskas, „Išeitis: kalbėtis su Lenkijos visuomene.“ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/alapinskas-iseitis-kalbetis-su-lenkijos-visuomene.d?id=45104657>>.

Lietuvos ir Lenkijos tautinių mažumų situacijos palyginimas

	Lenkija	Lietuva
1.	Tautinių mažumų teisinė apsauga (Tautinių mažumų įstatymas)	
	Tautinių mažumų įstatymas yra.	Tautinių mažumų įstatymo nėra, bet: - Teiginys, kad Lietuvoje nėra mechanizmų, užtikrinančių teisinę apsaugą tautinių mažumų atstovams neatitinka tikrovės. Teisinę apsaugą Lietuvoje gyvenančioms mažumoms užtikrina 1995 m. Europos Tarybos priimta Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija. - LR Švietimo įstatyme reglamentuojama tautinių mažumų teisė įgyti švietimą gimtąja kalba. Tautinių mažumų kalbų vartojimą reglamentuoja valstybinės kalbos įstatymas. -Be to, šiuo metu yra rengiami 2 tautinių mažumų įstatymo projektai, kurie parlamentą gali pasiekti jau 2011 m. rudens sesijos metu.
2.	Tautinių mažumų kalba kaip papildoma kalba tam tikrose savivaldybėse	
	Ten, kur tautinės mažumos sudaro daugiau nei 20 proc. gyventojų, tokia galimybė yra.	Teiginys, jog Lietuvoje tokios galimybės nėra neatitinka tikrovės. Tautinių mažumų teisė įgyti išsilavinimą gimtąja kalba, vartoti gimtąją kalbą, žiniasklaidos priemonės jų gimtąja kalba subsidijuojamos visoje Lietuvoje , nepriklausomai nuo to, ar tautinės mažumos gyvena koncentruotai, ar ne.
3.	Galimybė rašyti vardus ir pavardes original (tautine) kalba	
	<p>Rašant vardus ir pavardes pasuose gali būti naudojami etninių mažumų lotyniško pagrindo rašmenys, papildomas išlaidas turi padengti pats interesantas. Tačiau neatsižvelgiama į kai kurias lietuvių kalbos normas. Lietuvių kalboje pavardė turi tris formas: vyriškąją (pvz. Kovalskis) ir dvi moteriškąsias – atskirą ištekėjusioms moterims (Kovalskienė) ir netekėjusioms moterims (Kovalskaitė).</p> <p>Tačiau Lenkijoje, nors jos piliečiai lietuviai gali vartoti savo vardus ir pavardes pagal tautinės mažumos kalbos skambesį ir rašybą, jie tai gali daryti tik vyriškąja forma, kuri taikoma visiems: vyrams, ištekėjusioms ir netekėjusioms moterims. Lenkijos pilietė, pono Makausko žmona, gali vadintis kaip jos sutuoktinis – „Makauskas“, o ne „Makauskienė“, kaip to reikalauja lietuvių kalbos taisyklės ir Lietuvos</p>	<p>1994 m. sutartimi Lietuvos lenkų ir Lenkijos lietuvių mažumoms buvo užtikrinta teisė „vartoti savo vardus ir pavardes pagal tautinės mažumos kalbos skambesį“ (Sutarties 14 str.), tuo pačiu nustatant, kad „detalios vardų ir pavardžių rašymo normos bus nustatytos specialioje sutartyje“.</p> <p>Lietuva ir Lenkija iki šiol nepasirašė sutartyje minimos specialiosios sutarties dėl vardų ir pavardžių rašymo. Lenkijoje apie poreikį pasirašyti specialiąją sutartį nekalbama, tikimasi, kad Lietuva vienašališkai sureguliuos lenkų pavardžių rašymo klausimą.</p> <p>2011 05 12 Europos Sąjungos Teisingumo teismas (ESTT) paskelbė sprendimą byloje Runevič-Vardyn, kuriuo pasisakė, kad Lietuvoje galiojanti asmenvardžių rašybos tvarka nepažeidžia ES teisės, tačiau galutinį sprendimą dėl asmenvardžių rašymo naudojant ne lietuviškus rašmenis dokumentuose priims nacionalinis teismas arba įstatymų leidėjai.</p>

	<p>tradicijos. Jų duktė taip pat negali būti „Makauskaitė“, o tik „Makauskas“.</p>	<p>Teismas konstatavo, kad Lietuvos teisinis reglamentavimas, pagal kurį gali būti atsisakoma rašyti asmens vardą ar pavardę su lietuvių kalboje nenaudojamais lotyniškais rašmenimis, neprieštarauja ES teisei, su sąlyga, kad toks atsisakymas šiems ES valstybių narių piliečiams nesukelia rimtų administracinių, profesinių ir asmeninių nepatogumų. Lietuvos teismui palikta nuspręsti, <i>ar ir kaip</i> būtų galima dar pagerinti Lietuvos piliečių, sudariusių santuoką su kitos ES valstybės piliečiu, padėtį, nemažinant teisėtos lietuvių kalbos ir jos tradicijų apsaugos.</p>
<p>4. Dvikalbiai topografiniai ženklai</p>		
	<p>Jau daugiau kaip dešimtmetį Lenkijos lietuvių bendruomenė siekia, kad Seinuose esanti gatvė „Ul. 22 lipca“ būtų pervadinta Vysk. Antano Baranausko vardu. Dar 1995 m. Seinų lietuvių bendruomenė surinko gatvės gyventojų parašus ir kreipėsi į tuometinį Seinų Miesto burmistrą dėl „22 Lipca“ gatvės pervadinimo Antano Baranausko vardu. Šios gatvės dabartinis pavadinimas įamžina socialistinės santvarkos Lenkijoje po II Pasaulio karo įtvirtinimą. Dauguma gyventojų sutiko, kad gatvės pavadinimas būtų pakeistas. Tačiau iki šiol nėra gautas vietos valdžios leidimas.</p> <p>Lietuvių bendruomenė kol kas negauna leidimo pakabinti 3 atminimo lenteles Seinuose, kurios įamžintų lietuvišką kultūros paveldą: lentos su dvikalbiais užrašais „Šaltinio“ spaustuvė“, „Seinų kunigų seminarija“, „Vyskupų rūmai“.</p> <p>Seinų krašte lietuvių turistams prie istorinių objektų labai svarbu matyti informaciją lietuvių kalba. Stebina, jog Seinų mieste šalia turistinės informacijos apie Seinų kraštą, jo lankytinus objektus anglų, vokiečių, rusų kalbomis nėra informacijos lietuvių kalba.</p>	<p>Valstybinės kalbos įstatymo (Žin., 1995, Nr.15-344) 18 straipsnis konkrečiai reglamentuoja, kad „tautinių bendrijų organizacijų pavadinimai, jų informaciniai užrašai greta valstybinės kalbos gali būti pateikiami ir kitomis kalbomis“. Tačiau vietovardžių bei gatvių pavadinimų vartojimas ir tautinės mažumos kalba yra neteisėtas, iki šiol pasitaikę savavališki mėginimai juos vartoti buvo nesuderinti susijusiomis institucijomis, dažnai užrašai lietuvių kalba buvo apgadinti ar nuimami (nematomi), vartojama ne pavadinimų transkripcija, o vertimas: pvz., Pirties gatvė buvo ul. Lazenna. Atitinkamai, tai sukelia iššūkių problemų viešųjų paslaugų teikėjams: jau žinomas atvejis, kuomet greitosios pagalbos automobiliui nepavyko atvykti pas pacientą Sudervėje (informacija iš Valst. liet. kalbos komisijos).</p>
<p>5. Tautinės mažumos kalbos naudojimas viešajame gyvenime</p>		
	<p>Oficialiai teigiama, kad apribojimų nėra, tačiau žr. 4 punktą.</p>	<p>Žr. 4 punktą.</p>
<p>6. Tautinių mažumų mokyklų finansavimas</p>		
	<p>Lenkijos ambasada teigia, jog suteikiamas 150 proc. finansavimas, tačiau duomenys pateikti selektyviai. Nurodytas 150 proc. finansavimas skiriamas tik mažoms mokykloms,</p>	<p>Mažoms tautinių mažumų mokykloms, esančioms kaimo vietovėse, skiriamas papildomas 200 proc. finansavimas. Didelės mokyklos gauna 115 proc. finansavimą. Vadovėlių įsigijimui tautinių mažumų mokinio krepšelyje skiriama 11,5 proc. lėšų daugiau,</p>

	<p>esančioms kaimo vietovėse. Didelės mokyklos gauna 120 proc. finansavimą. Lietuviškas mokyklas pasiekia ne visos čia deklaruojamos lėšos. Įsisenėjusi problema ta, kad finansavimas yra iš dviejų šaltinių: centro (Vidaus reikalų ministerijos) ir savivaldybės. Ministerijos pinigai mokyklą pasiekia, o savivaldybė prievolės finansuoti neturi. Savivaldybė pati sprendžia, kur lėšas skirti gali skirti mokyklai. Lietuviškos mokykloms Lenkijoje trūksta trečdaliao lėšų, t.y. tų kurių nepaskyrė savivaldybė, ir skirtumą dengia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, pavyzdžiui, „Žiburio“ gimnazija Seinuose.</p>	<p>nei lietuviškų mokyklų mokiniui.</p>
7.	Privalomas egzaminas gimtąja kalba	
	<p>Lenkijos Respublikos švietimo ministerija neskiria pakankamai lėšų egzaminų užduočių vertimui į lietuvių kalbą, užduotys pateikiamos lenkiškai – dvikalbystė ir problemos, kylančios verčiant užduotis, skatina mokinius patikrinimus ir egzaminus laikyti lenkų kalba. Lietuvių kalbos egzaminas laikomas tik baigiant licėjų, tuo tarpu lietuvių kalbos žinios netikrinamos nei baigiant pagrindinę mokyklą, nei gimnaziją.</p>	<p>Lenkų kalbos brandos egzaminas yra įtrauktas į pasirenkamųjų egzaminų sąrašą, o mokyklų tarybos gali apsispręsti, privalomas jis tos mokyklos abiturientams ar ne.</p>
8.	Pagrindinių tautinių mažumų žiniasklaidos priemonių subsidijavimas	
	<p>Lenkijoje tautinių mažumų pagrindinės žiniasklaidos priemonės yra subsidijuojamos.</p>	<p>Lietuvos televizija kiekvieną antradienį 15:00 val. transliuoja informacinę publicistinę laidą lenkų kalba „Vilniaus albumas“ (Laidos ved. Edita Maksimovič, Valentas Voinilo). Tautinių mažumų laidos LTV sudaro 0,7 proc. visų laidų.</p> <p>Taip pat Lietuvos radijas kiekvieną dieną transliuoja laidą lenkų kalba.</p> <p>Pažymėtina, kad Vilniaus apskrities rajonų (Šalčininkų, Vilniaus, Trakų, Švenčionių ir kt.) savivaldybių tinklalapiuose oficiali informacija pateikiama valstybine bei tautinių mažumų (įskaitant ir lenkų) kalbomis.</p>
9.	Rinkimų slenkstis tautinių mažumų politinėms partijoms	
	<p>Lenkijos lietuviai atstovaujami vietinės savivaldos organuose ir Tautinių mažumų komisijoje prie Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, tačiau dėl esančios rinkimų tvarkos lietuvių atstovų Lenkijos Respublikos Seime nėra.</p>	<p>Tautinių mažumų partijoms nėra jokių papildomų apribojimų ar slenkstčių dalyvaujant rinkimuose. Visi Lietuvos pilietybę turintys asmenys turi lygias teises kandidatuoti rinkimuose.</p> <p>Lietuvoje veikia 2 politinės lenkų partijos – Lietuvos lenkų rinkimų akcija ir Lietuvos lenkų liaudies partija.</p>

		<p>2009 m. rinkimuose į Europos Parlamentą išrinktas Lietuvos lenkų rinkimų akcijos pirmininkas Valdemar Tomaševski.</p> <p>2008 m. rinkimuose į Lietuvos Respublikos Seimą išrinkti 3 Lietuvos lenkų rinkimų akcijos kandidatai: Valdemar Tomaševski, Michal Mackevič ir Jaroslav Narkevič.</p> <p>2007 m. savivaldybių rinkimuose į Vilniaus m. savivaldybę buvo išrinkti 6, į Vilniaus rajono savivaldybę – 19, į Šalčininkų rajono savivaldybę – 20, į Trakų rajono savivaldybę – 5, į Švenčionių rajono savivaldybę 3 Lietuvos lenkų rinkimų akcijos kandidatai.</p> <p>2011 m. savivaldos rinkimų rezultatai: Lenkų rinkimų akcijos ir Rusų Aljanso koalicija "Valdemaro Tomaševskio blokas" – 61 mandatas, Lenkų rinkimų akcija – 4.</p>
--	--	---